

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัย “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย” เป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ประเทศอินโดนีเซียในการเข้าสู่การเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน และเพื่อเป็นการเตรียมรับมือกับปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศสมาชิกซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ จึงมีความจำเป็นในการศึกษาหลักสูตรการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซียเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อสร้างแนวทางในการบูรณาการวิชาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในหลักสูตรดังกล่าว เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังที่กล่าวไว้เบื้องต้น โดยการดำเนินงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย
- 2) เพื่อศึกษาจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย
- 3) เพื่อหาแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย
- 4) เพื่อหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย

โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย นอกจากนี้ยังศึกษาว่ามีการบรรจุวิชาการศึกษาวัฒนธรรมในบริบทอาเซียนไว้ในหลักสูตรดังกล่าวหรือไม่

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยกำหนดให้กลุ่มประชากร คือสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียที่ได้รับการรับรองหลักสูตรการท่องเที่ยว และ/หรือการโรงแรม ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และกลุ่มตัวอย่างคือ มหาวิทยาลัยในกลุ่มดังกล่าวที่ตอบรับในการเข้าร่วมในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 3 มหาวิทยาลัย 7 หลักสูตร โดยใช้เครื่องมือและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (internet) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาระยะที่ 2 คือ แนวคำถามการสัมภาษณ์ (checklist of interview questions) ที่ถูก

สร้างขึ้นมาจากผลทางการศึกษาที่ดำเนินการในการศึกษาระยะที่ 1 ได้ถูกนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (focus group interview) และแบบตัวต่อตัว (face to face interview) โดยที่ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งสองระยะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) โดยวิธีการหาคำสำคัญในเนื้อหาข้อมูล (Key-words-in-context หรือ KWIC) (Ryan and Bernard 2000) และนำไปกำหนดรหัสความหมายข้อมูล (Coding) (Strauss and Corbin 1998) กลุ่มคำที่ได้เป็นกลุ่มสุดท้ายคือคำตอบของงานวิจัย ข้อมูลทุติยภูมิได้ถูกนำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล

ผลการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัย ได้ดังนี้

- **สถานการณ์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย**

หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีของประเทศอินโดนีเซีย ประกอบไปด้วยหลักสูตรวิชาชีพชั้นสูงและหลักสูตรวิชาการวุฒิมัธยมศึกษาตรี ทั้งสองหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกันในด้านสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนและการกำหนดระยะเวลาในการศึกษา วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสามารถเปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวทั้งสองหลักสูตรได้ โดยมีกำหนดระยะเวลาการศึกษาที่ 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษา และมีการกำหนดจำนวนหน่วยกิตการศึกษาขั้นต่ำที่ 144 หน่วยกิต อย่างไรก็ตามทั้งสองหลักสูตรมีความแตกต่างกันในสัดส่วนของโครงสร้างวิชาการ โดยหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงมีโครงสร้างวิชาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานจริงโดยเฉพาะในระดับการปฏิบัติการมากกว่าการเน้นทางด้านทฤษฎี ในทางตรงกันข้ามการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีโครงสร้างวิชาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ในด้านทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหลักสูตรมากกว่าเน้นในด้านทักษะการปฏิบัติงาน

- **เนื้อหาของหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย**

รายวิชาส่วนใหญ่ของทั้งสองหลักสูตรครอบคลุมเนื้อหาที่เป็นทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในหลักสูตร นอกเหนือจากรายวิชาที่เปิดสอนแล้วการกำหนดระยะเวลาการฝึกงานในสถานประกอบการจริงก็เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่พบในหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างในรายละเอียดของเนื้อหาหลักสูตร เช่น ในหลักสูตรปริญญาตรีจะมีบางรายวิชาที่เป็นการประยุกต์แนวคิดหรือทฤษฎีทางการท่องเที่ยวเข้ากับศาสตร์การจัดการในขณะที่ไม่มีรายวิชาดังกล่าวใน

หลักสูตรวิชาชีพชั้นสูง นอกจากนั้น หลักสูตรวิชาชีพชั้นสูงจะเน้นในเรื่องของภาษาต่างประเทศที่หลากหลายกว่าหลักสูตรปริญญาตรีซึ่งจะเน้นเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษเท่านั้น ในส่วนของการฝึกงานในสถานประกอบการนั้น หลักสูตรวิชาชีพชั้นสูงบังคับให้นักศึกษาต้องฝึกงานเป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือนในขณะที่หลักสูตรปริญญาตรีจะขึ้นอยู่กับความต้องการของสถาบันการศึกษา

- **จุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย**

ทั้งสองหลักสูตรนี้มีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน เนื่องจากหลักสูตรวิชาชีพชั้นสูงเป็นการพัฒนาต่อยอดมาจากหลักสูตรวิชาชีพชั้นต้น ดังนั้นจุดแข็งของเนื้อหาในหลักสูตรนี้จึงเป็นในลักษณะของการมีโอกาสได้พัฒนาความรู้และทักษะการปฏิบัติงานในระดับปฏิบัติการให้มีความชำนาญเชี่ยวชาญเพิ่มมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามกับหลักสูตรปริญญาตรีซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่โดยเป็นหลักสูตรที่ผสมผสานความรู้เชิงวิชาการด้านการท่องเที่ยวและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง ทำให้เนื้อหาหลักของหลักสูตรเน้นไปที่ความรู้ความชำนาญในเชิงวิชาการมากกว่าทักษะการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การที่ไม่มีวิชาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเปิดสอนในทั้งสองหลักสูตร นับได้ว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในเตรียมตัวเข้าสู่การเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในระดับปฏิบัติการและ/หรือในระดับบริหาร ที่สามารถทำงานในประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้

- **แนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย**

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความสำคัญต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติเฉพาะในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่า เป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในหลักสูตรการท่องเที่ยว ทั้งในด้านการตลาด คือ ช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถหาแนวทางในการสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มประชาคมอาเซียนเพื่อที่จะใช้เป็นจุดขายและแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวในระดับโลกได้ นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในหลักสูตรการท่องเที่ยวในด้านสังคม คือ ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมฯ และสามารถสร้างจุดร่วมทางวัฒนธรรม (Togetherness) ของกลุ่มประชาคมฯได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่ม

ประชาคมฯ เนื่องจากความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะทำให้บุคคลสามารถเดินทางไปทำงานในประเทศที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างได้

ในการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การบูรณาการศึกษาดังกล่าวไว้ในโครงสร้างรายวิชา โดยกำหนดให้เป็นวิชาเลือก (a selective or an optional subject) หรือกำหนดให้เป็นวิชาแกน (a core subject) ของหลักสูตรที่เปิดสอน และ 2) การบูรณาการศึกษาดังกล่าวไว้ในส่วนของกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเป็นความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยในการจัดกิจกรรมต่างๆ ตัวอย่างเช่น โปรแกรมการจัดแลกเปลี่ยนนักศึกษา (student exchange program) การเยี่ยมชมสถานศึกษา (visiting trips) โปรแกรมความร่วมมือทางการศึกษา (joint/double degrees program) และการเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมาเป็นวิทยากรบรรยายในชั้นเรียน (guest lecturers) เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในวัฒนธรรมของต่างประเทศ

- **แนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย**

แนวทางการสร้างความร่วมมือสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การสร้างความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถกระทำได้โดยสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา โดยการประชุม/สัมมนาทางวิชาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการแบ่งปันความรู้และสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรมข้ามชาติในกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งวิธีนี้สามารถใช้เป็นช่องทางสำหรับการสื่อสารระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆ ในกลุ่มประเทศสมาชิก และ การร่วมมือกันพัฒนาวิชาการศึกษาวรรณกรรมข้ามชาติในบริบทของอาเซียน โดยกลุ่มนักวิชาการของประเทศสมาชิกอาเซียนควรประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อเป็นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของกลุ่มประชาคมฯ เอง นอกจากนี้ควรร่วมกันแจกแจงวัฒนธรรมหรือประเพณีที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศสมาชิกด้วยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยังสามารถใช้ความแตกต่างที่มีในแต่ละประเทศเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดในการดึงดูดกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกันด้วย

และ 2) แนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในระดับประเทศ สามารถกระทำได้สองลักษณะคือ การสร้างความร่วมมือผ่านรัฐบาลกลาง โดยกระทรวงศึกษาธิการ/หน่วยงานการศึกษาของประเทศ และการสร้างความร่วมมือผ่านหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยว เช่น สมาคมการศึกษา ด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และกรมการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

สรุป

รายงานฉบับนี้ได้อธิบายอย่างสั้นๆถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาในครั้งนี่วิธีการที่ใช้ในการศึกษา และผลการศึกษาที่ได้รับ รวมทั้งได้มีการระบุประเด็นปัญหาที่ค้นพบในงานศึกษาครั้งนี้ คาดว่าผลการศึกษาที่ได้รับจะสามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซียให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้

บรรณานุกรม

- Ryan, G. W. and H. R. Bernard (2000). Data Management and Analysis Methods. Handbook of Qualitative Research. N. K. Denzin and Y. S. Lincoln. California, USA, Sage Publications, Inc.: 769-793.
- Strauss, A. and J. Corbin (1998). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. California, USA., SAGE Publications, Inc.